

Kšicová, Danuše

Puškinské studie Františka Táborského

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. D, Řada literárněvědná. 1968, vol. 17, iss. D15, pp. [63]-80

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/108103>

Access Date: 10. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

DANUŠE KŠICOVÁ

PUŠKINSKÉ STUDIE FRANTIŠKA TÁBORSKÉHO

Puškin má v literárním odkazu Františka Táborského výjimečné postavení. Na rozdíl od díla Lermontovova, které zajímalo Táborského více jako překladatele než jako literárního historika, bylo tomu s Puškinem právě naopak. I když ani soubor puškinských překladů Táborského, od básní otiskovaných časopisecky koncem 19. a začátkem 20. století až k významným knižním vydáním pohádek a k výhraněně komponovanému výboru politické lyriky, není svým rozsahem ani úrovní podružný, stojí jeho studie, věnované největšímu ruskému básníkovi 19. století, na prvním místě. Táborský je psal v průběhu téměř padesáti let — od recenze Jungova překladu Evžena Oněgina až po významnou monografii z r. 1937. Z knihovny Františka Táborského, odkázané Slovanskému semináři při filosofické fakultě university v Brně, je patrné, jak po celý život systematicky shromažďoval puškinskou literaturu, jak dovedl využít svého pobytu v Rusku, aby získal takové vynikající exempláře, jako je první knižní vydání Puškinových veršů z r. 1826, Historie Pugačovského povstání z r. 1834 nebo posmrtné sebrané spisy v 11 svazcích.¹ Puškinská část knihovny Táborského představuje tedy neobyčejně cenný soubor, jenž jako celek může soutěžit s příslušným oddílem Slovanské knihovny v Praze, i když samozřejmě nevyčerpává všechnu puškinskou literaturu z těch let.²

Recenze a články Táborského vznikaly sice příležitostně v poměrně dlouhých časových odstupech (s výjimkou třicátých let), přesto však je na nich markantně vidět přesné vyhranění zájmů Táborského. Píše-li Táborský v devadesátých letech recenzi na Jungův překlad Evžena Oněgina, není to nijak náhodné. Vždyť právě toto Puškinovo dílo zanechalo silné stopy vlivu na jeho studentském pražském románku Stará komedie, jehož dvě části (Dubnové nálady a Masopust) vyšly právě téhož roku 1892. I když veršovaný román Táborského, nijak formou nenavazující na známou puškinskou variantu sonetu, zůstal nedokončen, přece jen v něm můžeme spatřovat jisté pokračování v tradici Pana Vyšinského od Gustava Pliegra Moravského, jak to bylo ostatně již několikrát konstatováno.³ Recenze Jungova tlumočení Evžena Oněgina⁴ (nahradilo v té době již zastaralý překlad Václava Čeňka Bendla z r. 1860) bystře poukazuje na to, že Evžen Oněgin byl u nás v letech devadesátých více znám jako opera Čajkovského než jako román.⁵ (Této okolnosti si Táborský povšiml jako jediný ze soudobých recenzentů, z nichž byl také posuzovatelem nejdůkladnějším.)⁶ Příčinu spatřuje především v jazykové stránce prvního překladu, který přes všechnu Bendlovu talentovanost nemohl českého čtenáře plně uspokojit. Jungův překlad pokládá Táborský za výborný. Zdrazňuje, že k jeho vysoké úrovni přispěl také intenzivní vývoj českého jazyka ve druhé polovině 19. století. Toto spravedlivé ocenění Jungova překladu bylo potvrzeno skutečností, že překlad byl vydáván ještě ve dvacátých letech, než byl v r. 1937 definitivně nahrazen vynikajícím překladem Josefa Hory.⁷

Článkem K epigramům Puškinovým z r. 1912⁸ navázal Táborský volně na několik epigramů, které otiskl ve svém tlumočení v téměř ročníku Noviny.⁹ Táborský v něm zajímavě líčí, jak se měnil vztah Alexandra I. k Puškinově tvorbě. Zpočátku se mu líbila; za básněň Vesnice, předpovídající zrušení nevolnictví legální cestou, básníkovi dokonce vzkázal poděkování. Později jej však pohněvaly Puškinovy epigramy na Arakčejeva a zvláště óda Volnost, takže Puškinovi hrozilo vypovězení na Sibiř nebo do Solovek daleko na severu. Podle osobní výpovědi F. N. Glínky líčí Táborský podrobně, jak vlastně Puškina zachránila jeho upřímnost a také přičinění generálguvernéra hr. Miloradoviče; ten mu jménem cara předem odpustil, dojat Puškinovou otevřeností: básník mu totiž z paměti napsal všechny své politické verše, které předtím v očekávání osobní prohlídky spálil. Táborský tak poprvé seznamuje českou veřejnost na základě nedávno vydaných materiálů s podrobnostmi, které vedly k Puškinu jižnímu vyhnanství.¹⁰ Koncepcí Táborského, představující Puškina jako nekompromisního bojovníka s nespravedlivostí carské despotie, formovala se tedy již od desátých let 20. století.

Nové materiály, které počala po revoluci postupně uveřejňovat mladá sovětská literární historie, Táboorského v tomto původním pojetí jen utvrdily a současně mu daly možnost založit práci mnohem širše. Dokladem o tom, jak pozorně Táboorský sledoval novou sovětskou produkci, je jeho článek, informující čtenáře Národních listů o publikaci Puškinského domu Незданный Пушкин¹¹ [vznikla otištěním bohaté sbírky Puškinových rukopisů, které byly majetkem muzea A. F. Oněgina v Paříži a jejichž fotokopie petrohradské muzeum vlastnilo]. Na základě faktů, které načerpal z předmluvy k uvedeně publikaci, vypráví Táboorský zajímavou historii vzniku tohoto soukromého pařížského muzea. Jeho zakladatel a tvůrce A. F. Otto, který později převzal jméno hrdiny Puškinova románu, žil v šedesátých letech minulého století v cizině, hlavně v Paříži, kde se pak od osmdesátých let trvale usadil. Osobní známosti s ruskými spisovateli mu umožnily získat cenné materiály, především z pozůstalosti A. S. Puškina. Táboorský líčí historii vzniku Puškinského domu v Petrohradě r. 1907 i potíže se získáváním Oněginova muzea v Paříži. Vypráví domněnku, že správce pařížského muzea Oněgin zemřel — sám od něho v té době dostal lístek.¹² (Po Oněginově smrti měl podle předválečné dohody všechny materiály přejít z Paříže do Petrohradu, což se uskutečnilo v r. 1928.) Závěrem Táboorský vyzývá čtenáře, aby Oněginovi zaslali do jeho muzea naše staré překlady Puškina i stati o něm. V další části článku referuje Táboorský o samotné publikaci „Nevydaný Puškin“, obsahující verše, beletrii, kritiky, historickou prózu, listy a zápisky [celkem 68 čísel]. Z dosud neotištěných veršů uvádí Táboorský některé ve svém překlade.

Následující článek, jenž byl pod názvem Mladý Puškin¹³ otištěn o tři roky později [rovněž v Národních listech], shrnuje materiál, který se později stal podkladem první kapitoly puškinské monografie Táboorského. Popudem k této zasvěcené stati byl otevřený dopis Arcybaševa polskému básníkovi Žeromskému, který se ve svém románu Przedwiosna vyjádřil, že jeho hrdina přechovával „zakázané tehdy knihy nevkusných veršů Puškinových a jiných pornografií“. Vznikla z toho aféra, kterou posléze Žeromský zaveřel svou omluvou, že měl na mysli jen některé Puškinovy verše staršího data a že v příštím vydání i v překladech tuto poznámku vypustí. Tato anekdotická příhoda přiměla Táboorského, aby se podrobněji roze-psal o Puškinově mládí a jeho mladistvé tvorbě. S příznačným taktem a citlivostí vypráví Táboorský o neobyčejné upřímnosti mladého Puškina. Odvolává se i na Bělinského, který si tohoto příznačného básníkovy rysu rovněž povšiml. Na základě básní Городок a Моему Аристарху (z r. 1815),¹⁴ jmenuje nejoblíbenější básníky Puškinova mládí, mezi nimiž byli vedle autorů antických i erotičtí francouzští básníci 18. století: Vergier, Gresset, abbé Chaulieu, Grécourt, Parny aj. Podle svědectví L. N. Majkova byly rukopisné sborníky těchto mnohdy lascivních básní počátkem 19. století velmi rozšířeny. Táboorský upozorňuje na dlouhou tradici této francouzské poezie, jež jde od Voltaira přes Parnyho s jeho parodiemi až k Puškinovým současníkům a spojuje tato fakta se známým výrokem básníkovy bratra, že jedenáctiletý Alexandr znal francouzskou literaturu nazpaměť. Táboorský upozorňuje též na povýšené mínění německého ředitele Carskoselského lycea Engelgardta, který se o Puškinovi jednou vyjádřil, že má srdce chladné a pusté. Podotýká však současně, že Engelgardt tento příliš jednostranný a pedagogicky přehášený soud napsal na popud profesora, na něhož Puškin napsal báseň Моему Аристарху. (Z Puščinových vzpomínek je ostatně známo, že při jiných příležitostech se ředitel dovedl za Puškina postavit — např. ve známém incidentu s kněžnou Volkonskou, kterou student Puškin polbil v domnění, že je to její hezká komorná Nataša.¹⁵) Důkaz, že Puškin nebyl chladného srdce, spatřuje Táboorský v jeho básni Воспоминания в Царском Селе. Táboorský si jako básník, jenž sám vyšel z velmi chudých poměrů a na studii se musel těžce probíjet, všimá i velkého sociálního rozdílu mezi bezstarostným životem ruské studující šlechty a mezi bídou studentů našich či německých. Jako doklad cituje ve svém překladu báseň Пирующие студенты, líčící jednu z tzv. „bakchických schůzek“, které však byly podle svědectví Puštinova mnohem zdrženlivější, než jak je Puškin vykreslil. Táboorský vypráví též o pitkách u žida Zolotareva, na něž studenti zvali oblíbeného učitele Galice, i o zmíněné epizodě s kněžnou Volkonskou, které se potom Puškin pomstil epigramem Княжне Волковской. ;

Ve druhé části své studie roze-pisuje se Táboorský o Puškinově životě po opuštění lycea v červenci r. 1817, kdy Puškin sice patřil ke „zlaté mládeži“, současně však svou nechuť ke společnosti, jež ho obklopovala, vyjadřoval svobodomyšlnými básněmi. Stručněji než v článku K epigramům Puškinovým zmiňuje se Táboorský o okolnostech, za nichž byl Puškin poslán do vyhnanství na jih. Exulantskou tvorbu dokumentuje Táboorský

Puškinovou korespondencí s Dělvigem, Turgeněvem a Vjazemským. Podrobněji si všímá poémy Gavrillada. Zajímavě spojuje tuto parodii na dogma o neposkvrněném počtetí s lidovými parodemi na píseň Narodil se Kristus Pán (místo ní se zpívá Narodil se krejčí pán nebo Narodil se mladej švec). Podle názoru Tábořského spojuje obě básně přesvědčení, že vše podléhá lidskému smíchu, hlavně dobromyslnému. Tábořský se pak rozepisuje o dalších osudech Gavrillády, která se šířila v opisech a k Mikuláši I. se dostala až po sedmi letech. Puškin tehdy své autorství zprvu popřel, když však byl osobně pozván k hraběti Tolstému, aby dal své slovo, jemuž car věří, přiznal se carovi v zapečetěném dopise. Car, polichocen jeho upřímností a chtěje si básníka blíže připoutat, Puškinovi prominul. Puškin pak sám páčil opisy poémy. V Rusku byla poéma vydána teprve až po revoluci. Za jakousi omluvu mladických kousků označuje Tábořský Puškinovu nedokončenou skladbu Jak si představuji rozhovor s císařem Alexandrem I. Pro úsilí Tábořského o harmonii je příznačné, že svůj článek končí překladem básně Modlitba, která vznikla ve zralém údobí básnickovy tvorby a již pokládal za jeden z nejčistších projevů humanismu.

V souvislosti s překlady Puškinových pohádek studoval Tábořský i příslušnou odbornou literaturu. Výsledkem byl šestistránkový úvod k jejich soubornému vydání,¹⁶ který současně přetiskl bez jakékoli změny ve Světozoru.¹⁷ Po úvodu, opakujícím stručně fakta, známá již z jeho citovaných studií (o okolnostech, za nichž byl Puškin poslán do vyhnanství), zmiňuje se Tábořský o Puškinově životě v Michajlovském, kde po celé večery naslouchal vyprávění své chůvy. Správně uvádí, že pohádky vznikaly od r. 1831 do r. 1834.¹⁸ Za jejich předchůdce sice označuje zlomek poémy Bova z r. 1815 a Cara Nikitu z r. 1822, podotýká však současně, že v těchto skladbách ještě chybí pravý pohádkový tón, příznačný pro všech pět Puškinových skazek, jež hodnotí neobyčejně vysoko, jako "... perly, které náleží k nejvzácnějším". Vidí v nich důkaz Puškinova neobyčejného citu pro rodný jazyk. Tím více Tábořský želí skutečnosti, že tato část Puškinovy tvorby zůstala zcela ve stínu jeho stěžejních epických skladeb, ba že je v některých dějinách ruské literatury zcela opomíjena. (Pokud se ovšem týče českých pramenů, je třeba konstatovat, že ji po zásluze ocenili autoři obou historii slovanských literatur Frank Wollman i Jan Máchal, ovšem ve stručnosti, dané přehledným charakterem těchto prací.)¹⁹ Podstatnou část své studie pak Tábořský věnuje rozboru Pohádky o caru Saltánovi, která patřila k jeho nejoblíbenějším skladbám z Puškina.²⁰ Zmiňuje se také o ruských a českých malířích, kteří ji ilustrovali. Umění dvou ruských interpretů Maljutina a Bilibina si Tábořský neobyčejně váží. České grafiky V. H. Brunnera a K. Svolinského si vlastně sám vyhledal pro dvě svá bibliofilská vydání. Tábořský rovněž stručně komentuje osudy Pohádky o popovi a jeho dělníku Klackovi, kterou Puškin slyšel vyprávět také od své chůvy a jež po dlouhá léta nemohla být z cenzurních důvodů uveřejněna v původním Puškinově znění. Teprve r. 1882 bylo možné nahradit přepracovanou verzí Žukovského textem původním. V závěru studie se dočteme o prvních českých překladech Pohádky o rybáři a rybce, která jako jediná byla u nás známa v průběhu 19. století, a o několikerém přetištění Tábořského překladu Pohádky o caru Saltánovi. Úvod Tábořského k jeho překladům obsahuje tedy zasvěcený výklad o půvabných puškinských parafrázích lidové poezie; Tábořský je pro českého čtenáře vlastně poprvé objevuje.²¹

V r. 1930 vznikla ještě jedna studie Tábořského: Puškinův program a odkaz.²² Byl to jubilejní článek, psaný u příležitosti Dne ruské kultury, stanoveného podle data Puškinova narození vždy na 6. června. Dny ruské kultury slavila ruská emigrace v Praze každoročně od r. 1928.²³ Tábořský, který se znal s většinou ruské inteligence v Praze, býval obvykle vyzván, aby přispěl k oslavám nějakým článkem v denním tisku. Česko-ruská jednota v Praze tak učinila i tentokrát dopisem ze 7. 5. 1930, v němž prosí Tábořského, aby napsal k tomuto dni článek pro Národní listy. Citovaný příspěvek tedy vlastně vyhovuje tomuto přání. Tábořský v něm hodnotí dvě publikace, vydané r. 1929 Ruským institutem: Сборник Русского института в Праге, d. I., a Пушкинский сборник.²⁴ Zvláště si všímá stati předního slavisty V. A. Francova Puškin a polské povstání r. 1830—1831. Pokus o historický komentář k básni Pomlouvačům Ruska a Borodinské výročí.²⁵ Této obsáhlé stopadesátistránkové rozpravy, podávající zevrubný literárně-historický výklad o okolnostech, za nichž vznikaly dvě uvedené Puškinovy básně, a o tom, jaký ohlas vzbudily v Rusku a později též v Čechách, použil Tábořský jako podkladu ke svému článku. Sama koncepce jeho příspěvku je však zcela jiná, než je tomu u Francova. Tábořský, počítající s nejširším okruhem čtenářů, zaměřil se jen na základní

problematiku ve vztahu Puškina a Mickiewiczze; na jejich osobním příkladu ukazuje možnost ideální mezislovanské a zvláště rusko-polské vzájemnosti. Táborský tak vlastně navázal na svůj někdejší článek z Času, psaný r. 1898 ke stému jubileu Mickiewiczova narození.²⁶ Tentokrát Táborský dokumentuje blízký vztah obou básníků verši, které si navzájem věnovali. Polemizuje se známým obrazem v Mickiewiczově básni Pomník Petra Velikého, znázorňujícím vztah obou básníků přirovnáním ke dvěma alpským štítům, které roztrhla horská bystřina. Nezdá se mu možné, aby takto na věky byly odloučeny dva bratrské národy. Obdivný Mickiewiczův vztah k Puškinovi Táborský dokumentuje známým věnováním polského básníka, vepsaným na knihu Byronových básní, darovanou Puškinovi: „Byrona Puškinu věnuje citel obou A. Mickiewicz.“ Zmiňuje se také o poešti, která v Rusku kolovala po Puškinově smrti, podle níž chtěl Mickiewicz vyzvat D'Anthesa na souboj. Táborský cituje z Mickiewiczova nekrologu o Puškinovi slova obdivu k politické prozíravosti a národohospodářskému rozhledu jeho ruského přítele. Poté se zaměřuje na vztah obou básníků po polské revoluci r. 1830, kterou Mickiewicz prožíval ve Francii. Obdivuje se velké vlně zájmu o Polsko, které se stalo v té době velmi populární, a s trochu smutku konstatuje, že o nás se toho mnoho neví ani v současné době. Podotýká, že Puškina rozněžovala velká protiruská kampaň francouzského tisku, proti němuž především je zaměřena jeho báseň Клевветникам России. Odmítá v ní nařčení Ruska a spor s Polskem nazývá „rodinným“; Neslovánům do něho nic není. Táborský se pak zmiňuje o básni Бородинская годовщина, v níž Puškin zdůrazňuje, že se vítězové nedotknou Varšavy, že své nepřátele nebudou ničit. Závěrem obhajuje Táborský z pozic obrozensky panslavistických dva populární verše z básně Pomlouvačům Ruska, jimž býval vytýkáni rusifikační smysl: „Slovanské-li potoky se slíjí v ruské moře? Vyschnou-li ono? — To otázka.“ Táborský je přesvědčen, že soutokem v moře myslil Puškin spojení všech slovanských sil, nikoli jejich pohlcení v ruském moři. Táborský končí pak zastřenou narážkou na ruskou revoluci, jež v jeho pojetí odřizla obrovský kus slovanského zázemí: „A co se toho »vyschnutí« týká, teď se hladina toho moře jen hodně понížila a celý svět tu poruchu na svém těle cítí.“ Z tohoto i z jiných tehdejších projevů Táborského je zřejmé, že básník byl v té době ještě značně ovlivněn názory ruské emigrace u nás. Táborský cituje dále ve svém překladu sloku z Puškinovy básně, věnované jinému polskému příteli, básníku hraběti G. Olizarovi, kyjevskému gubernskému maršálovi a členu Spolku sjednocených Slovanů; báseň vyjadřuje Puškinovu nevoli nad staletými rusko-polskými rozepěmi. (Tyto verše také uvádí Francov.) Závěr stati je však zcela samostatný. Doklad dobrého „kollárovského“ smýšlení v otázce slovanské vzájemnosti spatřuje Táborský v tvorbě jinak nevýznamného moravského básníka Vincence Furcha (1817—1864), jehož sbírka Písně a balady z války uherské obsahuje řadu polských dumek s motivy z polského povstání. Daná problematika, kterou Táborskému vnukl citovaný Francovův článek, u nás nebyla zcela neznámá. Již od osmdesátých let 19. století všimala si vztahu A. Mickiewiczze a A. S. Puškina česká literární kritika a historie,²⁷ i když samozřejmě nikoli natolik, jako tomu bylo jinde v zahraničí, zvláště v Polsku.²⁸ První zasvěcenou informací, psanou v meziválečné době na základě nových sovětských výzkumů, byla však stať Francovova a populární výklad Táborského.

Další série článků a črt Táborského se vztahuje již ke 100. výročí Puškinovy smrti, které u nás vyvolalo záplavu jubilejních příspěvků a zasvěcených studií a které bylo i podnětem pro vydání vybraných Puškinových spisů v moderním českém překladě. Táborský se na tomto výročí podílel i jako vydavatel. V edici podpůrného studentského spolku Radhošť, jehož byl dloholetým starostou, otiskl publikaci K stému výročí smrti Alexandra Sergejeviče Puškina.²⁹ Útlá ročenka, do níž Táborský zařadil povídku Přednosta stanice v překladu Jindřicha Najmana a své tlumočení dvou Puškinových a jedné Lermontovovy básně, obsahuje také jednostránkové úvodní slovo Táborského. Je to vlastně stručný komentář k básním, jež zde uvádí. A je příznačné pro Táborského, který v té době již chystal do tisku svou monografii, že i tentokrát zdůrazňuje především Puškina-bojovníka. Proto vybírá jeho burčující básně Já pomník zřídil si a Vesnice, jež doplňuje symbolicky vzhledem k jubileu básníkovy úmrtí Lermontovovým posláním Na smrt básníka. I tento skromný příspěvek, svou úrovní nijak nepřevyšující podobné novoročenky, je tedy úzce spjat se základní koncepcí Puškina, k níž Táborský dospěl v průběhu mnohaletého studia básníkovy díla.

Stejného rázu je též osobní výpověď, jíž Táborský přispěl do jubilejního sborníku Věčný Puškin, vydaného r. 1937 na podnět sovětského vyslanectví v Praze.³⁰ Jak vyplývá z dopisu vyslance S. S. Alexandrovského Fr. Táborskému, vznikla tato knížka jako soubor projevů předních představitelů naší kultury a literatury. Najdeme v ní příspěvky našich

vynikajících spisovatelů a básníků, překladatelů i jiných kulturních pracovníků: bratří Čapků, Ivana Olbrachta, Otokara Fischera, Františka Halase, Josefa Hory, Karla Tomana, Petra Kříčky, Josefa Kopty, Františka Kubky, Františka Langra, Marie Majerové, Heleny Malířové, Zdeňka Nejedlého, Václava Tilleho aj. Všichni se vyznávají ze svého vřelého vztahu k Puškinovi. O tom, jak byla tato publikace připravována, dovidáme se z dopisu S. S. Alexandrovského Františku Tábořskému:

SSSR
Polnomočnoje predstaviteľstvo v Českoslovakii,
Doudlebská ul. č. 4,
tel. 316-77, 316-81.
P r a h a X I I .

Praha 8. 1. 1937

P. prof. Fr. Tábořský,
P r a h a I I I .
Pod Kinskou Zahradou 602

Vážený pane!

Kulturní svět vzpomíná 10. února 1937 stého výročí smrti Alexandra Puškina, jenž nejen že má dosud pronikavý vliv na literární tvorbu národů slovanských, ale je i jedním z největších básníků všech národů.

Chtl bych přispěti k oslavě velikého Puškinova dne tím, že bych vydal menší českou knížku, ve které by se někteří významní českoslovenští básníci, spisovatelé a umělci vyslovili, každý asi na jedné nebo dvou stranách, svým charakteristickým způsobem o tom,

čím je jim Puškin.

Tak vznikne živá a současně památná publikace menšího rozsahu.

Zvu vás srdečně k autorské spolupráci na této knize. Představují si věc tak, že byste se u mne laskavě účastnil(a) přátelské literární besedy o Puškinovi. Chcete-li přinést rukopis svého projevu s sebou, račte tak učiniti. Jinak mám k dispozici stenografku, která by Vaše názory zachytila. Jedině tento postup umožní vydání knihy v době co nejkratší.

Souhlasíte-li s mým návrhem, prosím, abyste považoval(a) tento dopis za pozvání k literární besedě o Puškinovi na vyslanectví SSSR v Praze XII., Doudlebská 4, dne 20. ledna t. r. o 17. hod.

Vyprošují si Vaši laskavou odpověď.

S projevem dokonalé úcty:

S. S. Alexandrovský (podpis nečitelný)
vyslanec Svazu Sovětských Socialistických republik³¹

Tábořský si svůj příspěvek pravděpodobně předem připravil. Svědčí o tom kompozice i literárněhistorický charakter jeho článku, čerpajícího rovněž z látky shromážděné k práci na monografii; s ní se ztotožňuje i svou koncepcí. Je to totiž pojetí Puškina jako básníka svobody. Tábořský uvádí svou skicu překladem mladistvého Puškinova epitafu, v němž je šestnáctiletý lyceista charakterizován jako člověk lehkomyšlný, ale s dobrou duší. Ta láska k dobru se v něm podle názoru Tábořského projevila při prvním styku se skutečností po odchodu z lycea. Nevolnické Rusko v něm vyprovokovalo básně Volnost, Vesnice, Poslání Čaadajevu aj. Tábořský se potom zamýšlí nad Puškinovým pojetím svobody, která je mu synonymem lidskosti. Důkazy nalézá jak v jeho korespondenci, kterou správně pokládá za Puškinův nejuvěrnější životopis, tak v jeho poměru k děkabristům (k nim se básník hrdě přihlásil i při své audienci u cara Mikuláše, který jej povolal z vyhnanství). V Puškinově poezii oceňuje Tábořský především hlas nezávislého pěvce. Je přesvědčen, že právě tato část Puškinovy tvorby je blízká i českému čtenáři: „Proto je nám, milujícím svobodu, od nepaměti obklopeným nepřáteli, kteří nás udržují tak čilými a bdělými, Puškin tak nevýslovně milý.“³²

Kromě uvedených dvou drobných knižních příspěvků napsal Táborský počátkem r. 1937 ještě tři významné články o Puškinovi. Je pochopitelné, že jako zkušený výtvarný kritik a historik měl blízko i k tématu zdánlivě tak odlehlému, jako je sledování Puškinova ohlasu v českém výtvarném umění.³³ Ostatně ani v tomto příspěvku Táborský nezapřel svou literárněhistorickou erudici. V úvodu si všímá, jak bylo Puškinovo dílo u nás známé bezprostředně po básnickově smrti. Konstatuje, že nikdo z našich literátů se tehdy neodhodlal napsat o Puškinovi do předního vědeckého orgánu Časopisu českého musea. Přičítá to především pečlivosti tehdejšího redaktora Františka Palackého, který si byl vědom toho, jak kusé jsou znalosti o Puškinovi; proto na něčí doporučení požádal Nikolaje Polevého, který Puškinovi nebyl příliš nakloněn. Táborskému připomíná jeho obšírný článek spíše „slavnostní řeč pohřební, kazatelským tónem nesenou“. Kromě tohoto zajímavého faktu, jehož si dosud u nás nikdo nepovšiml,³⁴ zmiňuje se Táborský už jen o Máchových výpiscích z lipských Blaetter für literarische Unterhaltung. Jeho informace o znalosti Puškinova díla u nás ve třicátých letech je proto poněkud zjednodušená a ochuzená o řadu významných údajů. Vůbec se například nezmiňuje o prvních překladech, které se u nás objevovaly už před posmrtným vydáním Puškinových spisů a působily v mnohem větší míře, než jak to uvádí Táborský, i na Máchu.³⁵ Táborský poté sleduje, jak naše výtvarné umění zachycovalo Puškinův zjev. Probírá a hodnotí české portréty velkého ruského básníka od první litografie Františka Šira, uveřejněné v almanachu Lada Niola r. 1855; litografie byla provedena podle portréту Puškina jako lyeceisty. Táborský se však domnívá, že Šir neobkresloval, nýbrž se snažil o vlastní pojetí, což je patrné jak v Puškinově výrazu, tak v postoji, lišícím se od předlohy. Také další dva Puškinovy portréty, vytvořené ve druhé polovině 19. století, vznikly podle ruské předlohy — rytiny Oresta Kiprenského. Jeden z nich vytvořil r. 1866 Antonin Garais ml. (byl otiskn v kalendáři Posel z Prahy), druhý otiskla Zlatá Praha r. 1887 k 50. výročí básnickovy smrti. Tamtéž byla publikována r. 1899 podobizna tří Puškinových hrdinek, představovaných herečkami Národního divadla: hraběnky z opery Piková dáma, Tatány z Oněgina, Máši z Dubrovského. Táborský pak uzavírá, že původní puškinianu vytvořila naše grafika až v nynějším století; uvádí tři významné české umělce: V. H. Brunnera, Karla Svolinského a Václava Fialu. První dva vytvořili originální graficky doprovod k Pohádce o caru Saltánovi. Závěrem hodnotí Táborský také ilustrace Puškinovy prózy od Karla Svolinského a Václava Fialy, jehož dřevoryty a litografie ke Kapitánské dcerce pokládá za neobyčejně zdařilé. Pokud jsem mohla zjistit, nezabýval se u nás touto tematikou nikdo jiný. Táborský, jenž měl dobrou průpravu literární a uměnovědnou, mohl podobný článek psát nepochybně s rozhledem a zasvěceně. Kromě toho je třeba ještě vyzvednout aktivní podíl Táborského na vzniku jedněch z nejlepších ilustrací k Pohádce o caru Saltánovi od V. H. Brunnera a Karla Svolinského (byly vytvořeny na popud Táborského jako doprovod dvou bibliofilských vydání jeho překladu). Podobně získal Táborský Svolinského i pro vytvoření ilustrací ke zmíněné publikaci Veliké vzkříšení. Je příznačné pro osobní skromnost Táborského, že se o těchto vlastních podnětech nezmiňuje.

K článkům Táborského informujícím o nové sovětské literárněvědné puškinianě patří i jeden z německy psaných příspěvků pro Prager Presse, věnovaný rozboru Puškinovy satirické lyecejní básně Stín Fonvizina.³⁶ Táborský zde použil materiálů ze sborníku Пушкин, Временник пушкинской комиссии, který rovněž vlastnil.³⁷ Zde byla tato báseň poprvé uveřejněna s podrobným komentářem předního puškinského badatele L. B. Modzalevského. Táborský se ve svém článku omezuje vlastně jenom na převyprávění poémy, koncipované podobně jako známá Batuškovova satira Vidění na březích Léthé. Na rozdíl od této básně, přenášející děj do říše mrtvých, posílá Puškin duši zemřelého ruského satirika do světa, aby se na vlastní oči přesvědčila, že lidských nepravostí nijak neubýlo. Táborský se soustřeďuje toliko na hlavní myšlenky poémy; většinu polemicky vybrocených literárních narážek vypouští, neboť správně předpokládá, že běžnému čtenáři nemají co říci. Vyzvedá jen závěrečnou scénu, v níž Fonvizin navštěvuje básníka Batuškovu a nachází jej spícího uprostřed růží po boku krásné Lily. Zmiňuje se rovněž o závěrečné rozhořčené inkvitivě na adresu nadaných, avšak lenivých básníků, kteří svou lknavostí vydávají literaturu na pospas neschopným veršotepcům a tím zaviňují její nízkou úroveň. Táborský končí německým překladem závěrečného čtyřverší a upozorněním na citované vydání této mladistvé Puškinovy básně.

Další německy psaný článek Táborského, uveřejněný rovněž počátkem r. 1937 v Prager Presse, týká se oblasti česko-ruských literárních vztahů. Je věnován pobytu Karla Havlíčka Borovského v Rusku a okolnostem, za nichž se seznamoval s Puškinovou

tvorbou.³⁸ Táborský tak navazuje na dva své články z konce desátých a z počátku dvacátých let; Havlíček a Bürger a Havlíček, Nestor a Bürger.³⁹ Oba mají podtitul Ke vzniku Křtu sv. Vladimíra. V prvním z nich odvolává se Táborský na stať E. Chalupného Havlíčkova osobnost, její ovzduší a kořeny⁴⁰ a všimá si, jak na Havlíčka působil jeden z nejvýraznějších představitelů německého osvícenství Gottfried August Bürger. Je přesvědčen, že tento autor byl Havlíčkovi blízký jak osvícenským duchem, tak povahou, vrozeným humorem a satirou a neměně i stránkou formální — vědomě lidovým rázem své poezie. Předpokládá, že kromě Bürgerových epigramů mohly na Havlíčka působit i některé jeho epické básně, především Princezna Evropa. Ve druhém článku, který je vlastně volným pokračováním stať předchozí, zamýšlí se Táborský nad tím, kdy a kde asi vznikla myšlenka napsat Křest sv. Vladimíra. Stejně jako většina havlíčkovských badatelů⁴¹ se domnívá, že se tak stalo v Rusku, kde Havlíček četl Nestora. Načrtnut byl však až ve vězení na Hradčanech v letech 1848—1849 a dopsán v tyrolském vyhnanství. Podíl Nestorova letopisu na Havlíčkově satíře spatřuje Táborský především v motivu odsouzení boha všemocným samovládcem, jemuž je i bůh sluhou. Táborský podotýká, že pokud Havlíček používá z Nestora některé podrobnosti v líčení příchodu posílů od jednotlivých církví, přebírá je na lidovém bruslu. Ve druhé části stať, týkající se působení Bürgerova, opakuje Táborský v podstatě to, co už napsal v článku předchozím. Nakonec pak uzavírá: „Tedy: Nestor pomohl »Křtu sv. Vladimíra« na svět; půjčil Havlíčkovi své vypravování o odsouzení Peruna a k tomu ruský kostým a ruskou masku vedle několika menších drobností. Bürger udal mu jen akord, jak by se to asi mělo zpívat; všechno ostatní, celý děj, jenž vyrostl z neslýchaného faktu, odsouzení boha, jest již plodem Havlíčkova genia.“⁴²

Zmíněný článek ze třicátých let Puškin und Havlíček shrnuje v úvodu známá fakta o okolnostech, které umožnily mladému českému autorovi jeho cestu do Ruska. Táborský pokládá za šťastné, že se Havlíček dostal do vysoké vzdělané moskevské společnosti. Domy Pogodina a Ševyrjova však nesprávně charakterizuje jako střediska vedoucí kulturní a pokrokové společnosti Moskvy. A přece již Josef Jirásek ve své knize Rusko a my⁴³ přesvědčivě dokázal, jak podstatně se Havlíčkův smysl pro demokracii lišil od slavjanofilské aristokracie, jež v něm nemohla nevidět jen domácího učitele. Podobně se Táborský mylí také v ocenění slavjanofily orientovaného časopisu Moskvičanin, vydávaného Pogodinem, o němž se domnívá, že naplňoval Puškinův program boje za svobodné Rusko. Zaslíbenější je článek Táborského tam, kde analyzuje na základě Puškinovy korespondence s Pogodinem a Ševyrjovem jejich vztah, plný vzájemné úcty. Tento materiál byl podkladem pro charakteristiku prostředí, v němž se o několik let později pohyboval v Ševyrjovově domě Havlíček. Na rozdíl od některých pozdějších badatelů⁴⁴ je Táborský přesvědčen, že to bylo prostředí neobyčejně příznivé pro to, aby se Havlíček mohl důkladně seznámit s Puškinovým d.lem, jež bylo v té době právě vydáváno. Určité zkresení a zjednodušení Havlíčkova vztahu k Puškinovi Táborský ovšem zaviňuje tím, že zcela přechází mlčením fakt, že Havlíček v té době znal a uznával jen Gogola, zatímco ostatní ruské spisovatele včetně Puškina pokládal za „imitatorum pecus“.⁴⁵ Tento výrok bývá obvykle vysvětlován nepříznivým vlivem slavjanofilského prostředí, které Havlíčka v Moskvě obklopovalo. Táborský vychází z nesporného faktu, že Havlíček před odjezdem do Ruska ještě epigramy nepsal a že jeho prvním publikovaným epigramem byl překlad právě Puškinova epigramu, pocházejícího z 31. 8. 1843. Pokládá za velmi pravděpodobné, že se Havlíček mohl za svého pobytu v Moskvě seznámit i s nelegální Puškinovou tvorbou, kolující v opisech, stejně jako měl možnost poznat i poměry, jež vznik těchto odvážných vtipů inspirovaly. (Dokazuje to opět Havlíčkova korespondence, vyjadřující jeho rozčarování z pobytu na ruské vesnici, což však Táborský ve své stať neuvádí.)⁴⁶ Táborský podtrhuje příbuzné prvky v Puškinově i Havlíčkově satíře — především blízkost k lidové písni a lidové mluvě. Za šťastné pokládá i to, že v Rusku se utvářel Havlíčkův satirický talent, plný síly a nebojácnosti, i když předpoklady pro jeho rozvoj přinesl již Havlíček již z domova. Autor pak sleduje, jak postupně v Havlíčkových verších sílí satirická nota. Ve formě i duchu, v lakonickém, útočném znění, v pádném i jadrném výrazu jeho epigramů vidí Táborský vliv ruské školy, především Puškina. Určitý rozdíl spatřuje v tom, že Havlíčkovy epigramy nejsou tak měkké a je v nich více humoru. V politické satíře obou básníků patříže Táborský nejmarkantnější shody mezi Puškinovou básní Pohádky (Noël) a Havlíčkovou satirou Stadion jako chůva. Příbuznost nalezá jednak v obdobném vyhocení proti soudobému politickému systému v Rusku i v Rakousku, jednak v podobné stylizaci obou básní,

psaných jako ukolébavky. Druhý doklad nachází v určitých shodách mezi Puškinovým fragmentem poémy *Bova*, kterou Havlíček četl v 9. svazku Puškinových sebraných spisů, vydaných r. 1841 Zuckovským, a jeho rovněž nedokončenou epickou básní *Křest sv. Vladimíra*. Markantní shody těchto skladeb potvrdila i pozdější česká srovnávací literární historie.⁴⁷ Ze soudobých badatelů si jí povšiml Umancev ve své studii *Пушкинские ваяния в чешской литературе*,⁴⁸ vydané téhož roku v Praze, jenž se však podrobnější analýzou těchto skladeb nezabývá. Poněvadž Umancev uvádí ve své bibliografii českých překladů Puškinových děl i nejnovější překlady Kříčkovy a Fischerovy z r. 1937, je téměř jisté, že jeho studie vyšla až po stati *Táborského*, otištěné již v únoru téhož roku. Je tedy možné, že uvedené názory přejímá Umancev právě od *Táborského*.

Z přehledů článků *Táborského*, věnovaných Puškinovi, je zřejmé, že jeho monografie Puškliu, pěvec svobody, vydaná Českou akademií věd a umění v Praze ke stému jubileu básníkovy úmrtí, je logickým završením téměř padesátletého úsilí.⁴⁹ V této stostránkové studii, bohatě komentované poznámkami, využil *Táborský* své rozsáhlé knihovny i své velké literárněhistorické erudice, jež mu umožnila mnohé cenné postřehy, svědčící o důkladné znalosti nejen ruské, ale i české a světové literatury. Jak tomu nasvědčuje již sám název, má kniha *Táborského* vyhraněný ráz. Sám *Táborský* ji charakterizuje jako studii „... která chce představit Puškina málo známého, ba mimo nynější Rusko neznámého, jako velikého politického básníka, jako velikého pěvce svobody.“⁵⁰ Jak jsme si již ukázali, směřovala k tomuto tématu také většina jeho předchozích prací o Puškinovi. Některých z nich *Táborský* ve své monografii také používá, ať již v podobě upravené a doplněné (jako článku *Mladý Puškin*), anebo dedukující (jako studie *Nevydaný Puškin* anebo stati o nově vydané Puškinově básni *Stín Fonvizinův* či o *Havlíčkově* vztahu k Puškinovi). Druhou kapitolu ze své monografie v nepatrně pozměněné podobě otiiskl *Táborský* těsně před vydáním knihy v Lumfru.⁵¹

V šesti kapitolách své monografie, bohatě doložené překlady básní nejen Puškinových, ale i řady jeho pokrokově smýšlejících přátel, především z řad děkabristů, provází *Táborský* ruského básníka od jeho lycejních studií přes bujně údobí petrohradské do jižního vyhnanství, kde vyzvedá jeho styky s jižním křídlem děkabristů, podrobně líčí okolnosti, za nichž byl Puškinovi povolen návrat do centrálního Ruska, a posléze v závěru práce se zaměřuje na Puškinovu historickou prózu.

V celé práci drží se *Táborský* přesně svého tématu, začíná však Puškinovu politickou lyriku do dobového kontextu i do spojitosti s ostatním jeho dílem. Opírá se především o nové sovětské materiály, osvětlující problematiku, již se před revolucí nebylo možno podrobněji věnovat. Io byl také jeden z podnětů, vedoucích *Táborského* právě k tomuto zaměření práce. Přestože však *Táborský* měl možnost opírat se o řadu studií, vydávaných v meziválečné době, pracoval do značné míry samostatně.⁵² Vycházel především ze samého Puškinova díla, které výborně ovládal — včetně jeho deníků a korespondence. Tak např. znalost Puškinových lycejních zápisů mu umožňuje vysledovat podněty, které v Puškinovi probouzely jeho sociální citění. Po stručné charakteristice mladistvé Puškinovy lycejní tvorby od nenáročných napodobenin francouzské poezie légere přes romantické ohlasy Ossiana a poezii vysloveně lycejní, oslavující chvíle rozmaruho veselí uprostřed přátel, až k prvním projevům jeho osamostatňující se mízy, zaměřuje se *Táborský* především na charakteristiku prvních Puškinových satir. Podobně jako v citovaných statkách oceňuje především Puškinovu nedokončenou satiru *Bova*, kterou i tentokrát spojuje s *Havlíčkovým Křtem sv. Vladimíra*. Podrobnou parafrazí této básně doplňuje svým překladem některých zvláště typických veršů. K zajímavým postřehům *Táborského*, vysloveným v této studii, patří jeho charakteristika služby *Zojinky*, kterou pokládá za „první zjev těch prostých, zdravých, pevných a obětavých lidových typů v ruské literatuře, jako je v Hoři z rozumu služka *Liza*, jediná sympatická ve hře osoba kromě *Čackého* a ty další známé osoby u *Turgeněva*, *Dostojevského*, *Lva Tolstého* a *Gorkého* i jiných“. Současně však *Táborský* správně vycítí ironický podtext této postavy, jímž se básník vysmívá přílišné trpělivosti prostého ruského člověka. Stejně jako v uváděném článku oceňuje *Táborský* i zde Puškinovu satiru *Fonvizinův stín*. Svě literárněvědné exkurze prokládá *Táborský* barvitým líčením Puškinova života, např. v lyceu (1. kapitola), kde nachází rovněž zdroje Puškinova revolučního smýšlení v jeho stycích s pokrokově orientovanými důstojníky, jako byl *Čaadajev*. I když *Táborský* nijak neidealizuje Puškinův bujný život po přechodu do služby v Petrohradě, spatřuje správně i zde dvojí Puškinovu tvář — světského dandy a citlivého básníka, ostře reagujícího na nesváry své současnosti takovými takovými neslychaně směšnými verši, jako byla jeho *Volnost*, v níž vidí *Táborský* samostatný protějšek *Marsellaisy*. Jako hlavní podnět

v básni uvádí ovšem též on stejnojmennou Radiščevovu ódu (její úvodní verše rovněž cituje ve svém překladě), jež byla o dva roky starší než Rougetova Marseillaise. Tábořský se podrobně rozepisuje o Puškinově satife Pohádky (Noël), o jeho básni Vesnice i o jeho epigramech, z nichž většinu rovněž uvádí ve svém překladě s podrobným literárněhistorickým komentářem. Puškinovo vyhnanství na jih⁵³ vyplývá v jeho studii zcela zákonitě z této nelegální tvorby, šířící se v opisech a snad právě proto tak populární, že ještě téměř po sto letech se s ní Tábořský setkal při svém pobytu v Rusku, kdy mu generál Volodimírov citoval tehdy ještě nepublikovatelný epigram Na Arakčeva.⁵⁴ Vedle těchto autentických Puškinových epigramů uvádí Tábořský ve svém překladu i skladby jiné, připisované sice někdy Puškinovi, jež však podle názoru Tábořského nevzešly z jeho pera, neboť tomu odporuje jak jejich malá uměleckost, tak obsah, který lacině obměňuje myšlenky, Puškinem již jednou vyřčené.

Čtivost i atraktivnost studie Tábořského zvyšují časté obsáhlé citáty z Puškinových dopisů. Zvláště třetí kapitola, věnovaná Puškinovu vyhnanství, je téměř celá konstruována z básnických osobních výpovědí a samozřejmě doprovázena překlady jeho veršů z této doby. Tábořský se ovšem neubrání jisté mozaikovosti, přenášejíci čtenáře ze slunných kavkazských lázní do pustého Multánska a hned zase do centra jižního spolku děkabristů — Kameny, odkud Puškin psal překladateli Homéra N. I. Gnědičovi. Kavkazského zajatce charakterizuje Tábořský slovy samého Puškina, citovanými z jeho dopisu Rylejevovi, podle nichž si básník této poémy příliš necenil. Tábořský s touto autokritikou souhlasí, současně však podotýká, že tato básnická povídka tvoří významný předěl v Puškinově poezii; znamená jeho odklon od francouzské poezie k Byronovi. Tábořský srovnává tuto mladistvou Puškinovu báseň s vyzrálým dílem Lermontovovým — s jeho počmou Mcyrl, již pokládá za „nejvelkolepější opěv vznešené přírody kavkazské...“⁵⁵

Tábořský poté charakterizuje Puškinovu svobodomyšlnou reflexivní lyriku. Ke kladům jeho práce patří to, že každou báseň provází zasvěceným literárněhistorickým komentářem. Na základě básnických dopisů bratřiví líčí Tábořský Puškinův pobyt v Oděse i jeho narůstající nespokojenost. Gercehem otištěná korespondence Puškina s Rylejevem⁵⁶ se stala podkladem výkladu Tábořského o Puškinově hrdosti na šlechtický původ, což bylo příčinou nedorozumění s Rylejevem, neboť Puškin byl přesvědčen, že šlechtictví zajišťuje ruským básníkům na rozdíl od autorů jiných zemí materiální a duchovní nezávislost. Tábořský parafrázuje i Puškinovu polemiku s Běstuževem, v níž Puškin prudce oponuje Běstuževovu nesprávnému názoru, že v Rusku existuje kritika, nikoli však literatura.

Ve čtvrté kapitole, věnované době Puškinovy nucené deportace v Michajlovském, probírá Tábořský retrospektivně celé děkabristické hnutí od jeho přísně konspirativních počátků až k otevřenému vystoupení. Na základě starších i novějších materiálů sleduje také Puškinův vztah k této revoluční organizaci, jejímž skutečným členem se, jak správně zdůrazňuje, nikdy nestal. Některé soudy Tábořského o této problematice působí ovšem s odstupem let poněkud zjednodušeně a zkráceně. Tak např. jeho výrok, že samo carské sídlo Carské Selo a v něm umístěné lyceum s prof. Kunicynem a lyceistou Puškinem (vedle jiných) „bylo revolucionářskými červotoči skrz na skrz provrtáno“, by sotva obstál ve světle nových materiálů, očišťujících Puškinova studentská léta od nepravdivých legend, přeceňujících revolučnost tohoto prostředí.⁵⁷ K zajímavým postřehům z oblasti česko-ruských vztahů v této kapitole patří srovnání, jak zcela jinak reagoval na smrt cara Alexandra I. náš Fr. L. Čelakovský, zařazující svůj žalozpěv do Ohlasu písní ruských, než ruský revoluční básník Rylejev nebo Puškin, jenž tuto událost odbyl gnómičky stručným dvouverším, zdůrazňujícím celou pustotu vlády „kočujícího despoty“.⁵⁸ Tábořský v této souvislosti upozorňuje na dnes běžně známou skutečnost, vyplývající z historických podmínek našeho obrození, že totiž: „... Nám tehdy v naší malosti a politické bezmoci stačilo jen vědomí, že vedle nás je velký národ ruský, jenž má svého cara, svou vládu, svou armádu. Že se proti té vládě i proti carům projevuje nespokojenost, ba že se zakládají tajné spolky proti ní, ba že se chystá revoluce, to nemohlo být u nás známo, protože všechna ta revoluční literatura kolovala v opisech.“⁵⁹ Tábořský poté podrobně charakterizuje tuto literaturu včetně epigramů, za jejichž autora byl, jak se správně domnívá, neprávem pokládán Puškin,⁶⁰ i známé revoluční popěvky Rylejevovy a Běstuževovy Car náš — Němec pruský a Vyšel kovář z kovárny. I když Tábořský konstatuje, že tyto popěvky byly připisovány oběma uvedeným autorům, což je dnes obecně uznáváno za správné, přidružuje se koncepcí sborníku *Песни русских поэтов*, kde byl za jejich autora označen pouze Rylejev.⁶¹ Na základě

soudobé literatury, věnované Puškinovu vztahu k děkabristům, je Táborský přesvědčen, že Puškin nebyl přijat za člena tajného spolku především proto, že v něm bylo příliš mnoho rozporů, což v jeho přátelích vzbuzovalo nedůvěru. Významná ruská badatelka M. Něčkinová, která většinu svých prací věnovala studiu děkabristického hnutí, naopak dokazuje, že hlavní příčinou zde nebyla nedůvěra k temperamentnímu básníkovi, nýbrž obavy před možnou záhubou Puškinova talentu pod sekýrou katovou nebo na Sibíři.⁶² Nejnovější puškinské bádání se k této otázce vyslovuje poměrně zdrženlivě a v podstatě připouští obě možnosti.⁶³ Táborský však správně zdůrazňuje to, co je nepochybným faktem, že Puškin, ačkoli nebyl organizovaným členem děkabristického hnutí, byl jeho pěvcem. Cítuje v této kapitole ve svém překladě i řadu básní ruských děkabristů, do té doby u nás málo známých, spolu s radikálními verši jejich ideově blízkých současníků, jako byl P. A. Vjazemskij se satirou Ruský bůh nebo N. M. Jazykov s elegií na neutěšený osud Ruska a jeho lidu. Z děkabristů pak vybírá tyto nejtypičtější představitele: K. F. Rylejeva s básní o svobodě, populárním Občanem i předsmrtným čtyřverším, které odsouzený básník vyryl na rubu oloveného vězeňského talíře, Odpověď A. I. Odojevského na Puškinovo poslání na Sibíř a řadu soudobých politických veršů Puškinových. Táborský však nebyl první, kdo u nás psal o děkabristech a překládal jejich verše. Měl předchůdce v Hynkovi J. Mejsnarovi, který již r. 1875 vydal sborník *Básně K. F. Rylejeva, opatřené rozsáhlou předmluvou*.⁶⁴ Byla to první podrobná informace nejen o životě a díle K. F. Rylejeva, jehož pokládal „za jednorodého bratra Puškinova a Lermontovova“, ale i o celém vývoji a průběhu děkabristického hnutí. Velmi podrobně Mejsnar líčí popravu pěti odsouzců a nástup trestu ostatn. ch. V Mejsnarově překladě je dosti početně zastoupena drobná politická lyrika včetně básní *Občan a Milostníku (Временщику)* — další dvě citované básně Táborský přeložil poprvé. Kromě čtyř historických dum přetlumočil Mejsnar i epos *Vojnarovský*.⁶⁵ Rylejevovy dumy překládali v průběhu 19. století též jiní autoři.⁶⁶ V 19. století byla otiskována také přírodní a slavjanofilsky orientovaná lyrika *Vjazemského*,⁶⁷ stejně jako přírodní, reflexivní a vlastenecké básně *Jazykovy*.⁶⁸ Odojevského představuje Táborský u nás pravděpodobně poprvé,⁶⁹ stejně jako politickou lyriku ostatních citovaných básníků kromě Rylejeva. Samo děkabristické hnutí hodnotí Táborský správně jako nedozrálé: „Mnoho politické poezie, žádná strategie.“⁷⁰ Podobně jako Mejsnar líčí popravu pěti děkabristů i s jejím nešťastným průběhem.

V páté kapitole, přinášející známé okolnosti, za nichž byl Puškinovi povolen návrat do metropole, věnuje Táborský pozornost i jednomu zajímavému služebnímu úkolu, kterým car pověřil Puškina — vypracování projektu nového školského systému. Výsledkem byla Puškinova stať O národní výchově, navrhuující podstatnou demokratizaci a modernizaci ruského školství. Je pochopitelné, že tato tematika byla Táborskému jako zkušenému pedagogovi zvláště blízká; proto jí věnuje dosti místa, jsa si vědom toho, že též otázky výchovy jsou významnou součástí politického programu. Důležitost tohoto programu výchovy mladých šlechticů, vypracovaného Puškinem podle zásad demokracického školství, potvrzuje i současná sovětská literární věda, která této Puškinově práci věnuje patřičnou pozornost.⁷¹ K zajímavým postřehům Táborského v této kapitole patří jeho poznámka, že jednou z příčin, které vedly Puškina od konce dvacátých let k tomu, aby začal psát převážně prózu, bylo carovo cenzorství, které mu znemožňovalo číst nepublikovatelné věci alespoň v soukromých společnostech. Puškin poté už může psát jenom sám pro sebe, jak tomu bylo např. s básní *Ančar*. Evžena Oněgina srovnává Táborský letmo s *Byronovým Donem Juanem*; zdůrazňuje však národní osobitost Puškinova románu. S výjimkou 10. kapitoly se jím blíže nezabývá; omlouvá se, že se to vymyká z rámce jeho studie. Překlad zajímavého zlomku poslední kapitoly *Evžena Oněgina* i komentář k němu z pera Táborského může směle soutěžit s tlumočením *Mathesiovým*, vzniklým nezávisle na něm téhož roku.

Závěrem se Táborský zabývá Puškinovou reflexivní lyrikou ze třicátých let, vyjadřující básníkovu desiluzi. Znovu proěřuje Puškinův vztah k carovi a zkoumá, zda Puškin zůstal věren ideálům svého mládí. Srovnává ranou ódu *Volnost se zralou básní Hostina Petra Velikého* a konstatuje, že Puškin naznačuje alegorickým obrazem *Petra I.*, smiřujícího se s lidem, v podstatě totéž, co vyjádřil ve své jinošské básni. I tuto partii ilustruje Táborský překlady úryvků několika básní, charakteristických pro duševní stav básníka. Stejně jako v článku *Mladý Puškin vyzvedá báseň Modlitba*, s níž se setkal za svého pobytu v Rusku i v jednom z *petrohradských chrámů*, kde ji prodávali s faksimile básníkovy podpisy jako součást velikopostních modliteb. Táborský končí pak přesvědčením o nesmrtelnosti Puškinova díla, jež sám básník vyjádřil předsmrtnou vizí já

pomník zřídil si. Sté výročí není podle Táborského jubileem Puškinovy smrti, nýbrž velkého vzkříšení.

Jak konstatovala i soudobá kritika,⁷² nelze nazvat studii Táborského vědeckou v přísném smyslu slova. Autor klade si za cíl spíše orientovat čtenáře v rozsáhlém, u nás vesměs neznámém materiálu. Ke kladům studie patří, že je psána perem zkušeného stylisty. Kromě toho autor vědomě usiluje o aktualizaci své práce.

V nejvýznamnější studii Táborského, již vyvrcholila jeho rusistická literárněhistorická práce, projevila se současně i podstatná změna v jeho vztahu k Sovětskému svazu. Zatím co ještě počátkem let třicátých byly jeho projevy velmi zdrženlivé, ba spíše se v nich zrcadlil vliv názorů ruské emigrace, s níž se Táborský stýkal, dává nyní na několika místech zcela otevřeně najevo své sympatie k Sovětskému svazu, což byl zřejmě důsledek změny v zahraniční politice ČSR, jež mladý sovětský stát nejen uznala, ale uzavřela s ním i významnou smlouvu o vzájemné pomoci v případě válečného nebezpečí. Z této atmosféry vznikla také báseň Táborského, věnovaná Sovětskému svazu, otevřeně proklamující básníkovy sympatie k zemi „dobytych lidských práv“.⁷³ Obdobné doklady nalezneme i v korespondenci Františka Táborského se sovětským vyslanectvím v Praze. Kromě citovaného dopisu, jímž jej sovětské vyslanectví vyzývá ke spolupráci na sborníku Věčný Puškin, zachovalo se v pozůstatosti Táborského i blahopřání sovětského vyslance Alexandrovského k básníkovým osmdesátým narozeninám. Alexandrovský při této příležitosti děkuje Táborskému: „za... překrásnou knihu o pěvci svobody, v které... s obdivuhodnou intuící a velkou věcnou znalostí projevil mimořádné pochopení pro básnický profil našeho největšího klasika.“⁷⁴ Jiný ohlas na puškinskou monografii nalezneme v korespondenci s A. Novákem. V dopise ze 3. 6. 1937, odeslaném z Brna, děkuje A. Novák Táborskému za poslanou monografii. Uvědomuje si, že Táborskému dosud nepoděkoval: „... za dar Vaší vzácné a slavnostní, tak spanile Českou akademii vydané, opravdu básnické knihy o Puškinu, pěvci svobody. Do ní vložíte jste svou celou lásku k Rusku, k volnosti, k poezii, navrceje se v mnohém k tužbám i radostem svých mladých let a dokresluje s pomocí nového poznání mnohé, co jste kdysi jen tušil. Vznikla Vám pod perem vítězná píseň volného ducha, silného i v touze i protestu, která jest za všech okolností tvůrčí: jak jsme rádi všichni tomu, že jste své poutavé výklady provodil skvěle přeloženými básnickými ukázkami! Udělal jste mně velikou radost a děkuji Vám.“

Komentáře v tisku byly ovšem poněkud zdrženlivější, i když také v podstatě hodnotily práci Táborského kladně. Kromě zmíněné nejobsažnější recenze v Lumíru, oceňující knihu Táborského jako jeden z nejlepších výtěžků Puškinova jubilea u nás, a strohého bibliografického údaje ve Slavische Rundschau⁷⁵ přinesla recenzi monografie také olomoucká Filozofická revue.⁷⁶ František Kopečný v ní oceňuje, jak zřejmě se Táborský dovedl vyhnout nebezpečí jednostrannosti a únavnosti tím, že svůj výklad začlenil do celkového kontextu Puškinova díla. Konzervativní a nábožensky orientovaná Hlídka⁷⁷ postrádá v charakteristice Puškinovy osobnosti, kterou jinak pokládá za zdařilou, hodnocení básníkovu vztahu k náboženství. Přímou nadšeně vítá puškinskou monografii Táborského v Praze—Moskvě dávný propagátor Sovětského svazu Zdeněk Nejedlý.⁷⁸ Starý přítel Táborského a jeho dlouholetý spolupracovník ve Společnosti Smetanova muzea ocenil ve své recenzi především pokrokové zaměření studie Táborského, které jej podle jeho názoru odlišuje od ostatních, mnohem mladších českých znalců. Velmi nespravedlivě však staví knihu Táborského proti předválečnému výboru českých překladů z Puškina, který prý je jak svým tvůrci, tak svým duchem jen výrazem „starého světa“. V tomto směru se projevili Nejedlý, stejně jako v soudobých článcích, oslavujících stalinskou diskriminaci moderního umění, jen jako zaslepený politik.

Význam puškinské monografie Františka Táborského spočívá především v tehdy neotřelém pojetí Puškina jako velkého politického básníka, jenž v mnoha svých satirách a epigramech zesměšnil carismus. Ke kladům práce Táborského patří i to, že Puškinovu revolučnost nepřeceňuje, že ji hodnotí v podstatě historicky věrně. Svým vysokým oceněním Puškinovy politicky angažované tvorby navazuje Táborský na Elišku Krásnohorskou, která byla jeho předchůdkyní i jako překladatelka Puškinovy politické a reflexivní lyriky.⁷⁹ Takové pojetí Puškinovy tvorby nebylo u nás obvyklé. Právě naopak, Puškin byl téměř vždy označován za básníka slunečního jasu a vzácné vyrovnanosti, jenž býval stavěn do protikladu k rozervanému Lermontovovi jako l'art pour l'artista, vyznávající kult čistého umění.⁸⁰ Ba vyskytl se i názor, že Puškinovu tendenci poezii nelze pokládat za uměleckou.⁸¹ Ani v meziválečné době nebyla Puškinově politic-

ké tvorbě věnována přílišná pozornost. Jan Máchal se o ní zmiňuje jenom na několika řádcích jako o dokladu, že Puškin nebyl jen stoupencem hesla „umění pro umění“,⁸² čímž však toto jednostranné pojetí Puškina jen částečně koriguje. V téže době se této problematice letmo dotýká ještě Josef Hostovský v článku Puškin pod tajným policejním dohledem.⁸³ Zajímají ho však především fakta biografická, jež načerpal z nových sovětských výzkumů.⁸⁴ Předpoklady pro nové pojetí Puškina byly vytvořeny teprve ve třicátých letech, kdy byla v souvislosti s blížícím se jubileem věnována básníkovi tvorbě zvýšená pozornost a kdy se změnil i oficiální vztah Československa k Sovětskému svazu.⁸⁵ Je příznačné, že i v této době zdůrazňuje pokrokové stránky Puškinova díla především Fučíkova Tvorba⁸⁶ a nový časopis Společnosti pro kulturní a hospodářské styky s SSSR Praha—Moskva.⁸⁷ Žádný z těchto příspěvků však nepřekračuje rámec letmých jubilejních vzpomínek.

I když Táborský nebyl jediný, kdo u nás Puškinovu tendenční poezii znal o oceňoval, je nepochybné, že tak činil nejsoustavněji a nejdůsledněji. Jeho monografie je výsledkem mnohaletých příprav a zůstává dosud jedinou českou puškinskou publikací toho druhu. V době svého vzniku měla tato kniha význam dvojitý: ukázala málo známou tvář Puškina — básníka nezávislosti a ochránce potlačených lidských práv a svým poukazem na stoletou tradici revolučního boje v Rusku současně naznačovala, že právě odtud se lze nejvíce nadít pomoci v napjaté době. Táborský neposuzuje Puškinovu tvorbu izolovaně. Zařazuje ji do dobového kontextu, upozorňuje na literární předchůdce, na něž básník vědomě navázal (Radiščev, Pnin) i na jeho současníky, především děkabristy. Některé revoluční verše Puškinovy uvádí u nás Táborský poprvé, i když někdy jen v úryvcích. Spolu s překlady Puškinovy politické lyriky tvoří tedy tato kniha současně malý sborníček ruské revoluční poezie první třetiny 19. století.

Puškinské studie Františka Táborského tvoří nejvýznamnější část jeho prací věnovaných ruské literatuře. Svědčí o jeho velké erudici a pill i o jeho umění vybírat i přinášet vždy to nejméně známé a současně nejaktuálnější. Puškinské studie Táborského jsou pozoruhodné i jednotnou koncepcí, která je pojí v jeden celek, přestože vznikaly v průběhu téměř půl století. I když ani v nich Táborský není ničím více než dobrým informátorem a popularizátorem nabytých vědomostí, činí tak zasvěceně, s přehledem a velmi poutavě. Další vývoj bádání přinesl sice k některým jeho statím určité korekce, někdy se Táborský mylil či zjednodušoval již ve své době, vcelku však je možno říci, že jeho studie zaujímají spolu s jeho překlady čestné místo v české puškinologii. Je tomu tak především proto, že se zaměřují na její bílá místa a informují věcně a objektivně. Některými zajímavými postřehy mohou studie Táborského podněcovat k dalšímu bádání. Není proto divu, že se jim věnovalo patřičné místo a ocenění také v poválečné literatuře.

POZNÁMKY

- 1 Стихотворения Александра Пушкина, Петербург 1826. — История Пугачевского бунта, ч. 1, 2, Петербург 1834. — Сочинения А. С. Пушкина, 11 тт. Петербург 1838—41. Je zde i unikátní zahraniční vydání Puškinových pesenzurních veršů: Новые стихотворения Пушкина и Шевченко, W. Gerhard, Leipzig 1859.
- 2 V bohaté porevoluční odborné puškinské literatuře, jež je zde shromážděna, chybí např. významná monografie: Н. Л. Бродский, А. С. Пушкин, Биография. Художественная литература, Москва 1937.
- 3 Srov. Antonín Grund, *Setkání Františka Táborského s Puškinem. Puškin u nás*, Orbis, Světověst, Praha 1949, str. 272—280. — Julius Dolanský, *Památce bojovníka. K stým narozeninám Fr. Táborského*, Praha—Moska 1958, č. 1, str. 63. — Н. И. Кравцов, Роман А. С. Пушкина «Евгений Онегин» в славянских литературах. Литература славянских народов, вып. 6, АН СССР, Москва 1961, с. 126—177. — Karel Krejčí, *Hledání českého Oněgina*, Slavia 36, 1967, str. 383—400, hlavně str. 395.
- 4 T., *Sborník světové poesie*, r. II., č. 8, A. S. Puškin, *Evžen Oněgin*. Národní listy 2. 12. 1892, str. 4.
- 5 Potvrdila to i nová česká literární historie, srov. např. Julius Dolanský, *Památce bojovníka*.

- 6 Většina soudobých recenzí měla především propagační charakter a s výjimkou Literární hlídky 10, 1893, str. 13—18, přinášející poměrně podrobnou analýzu *Evžena Oněgina*, nepřesahovala rozsah drobných notiček. Srov.: Vlast 9, 1893, str. 314. — Zlatá Praha 9, 1892, str. 610. — Naše doba 1, 1894, letmé zmínky na str. 622, 625, 626, 628.
- 7 Nepočítáme-li první časopisecké otištění ukázek z Jungova překladu (Ruch 4, 1882, str. 339—342, str. 358—359), bylo toto tlumočení otištěno celkem čtyřikrát — v r. 1892, 1913, 1924, 1926. Od druhého vydání se překlad přetiskoval v poněkud přepracované podobě. V r. 1927 byl ostatně vydán i částečně přepracovaný první překlad Václava Čenka Bendla za redakce Zdeňka Gintla. Po *Výboru z úplného překladu Jindřicha Najmana* (Topič, Praha 1935) bylo posléze vydáno tlumočení Josefa Hory, Melantrich, Praha 1937, *Vybrané spisy A. S. Puškina*, sv. 2.
- 8 František Táborský, *K epigramům Puškinovým*, Novina 5, 1912, str. 412—413.
- 9 *Z básní A. S. Puškina*. Přeložil František Táborský, Novina 1911—1912, str. 358—361.
- 10 Eliška Krásnohorská, která již v devadesátých letech souhrnně upozornila na Puškinovu politickou lyriku, se ve svých vydavatelských poznámkách jen obecně zmiňuje o velkém významu této části Puškinova odkazu. Srov.: A. Puškin, *Výbor menších básní*. Přeložila Eliška Krásnohorská, J. Otto, Praha 1894 (letopočet neuveden), Sborník světové poesie, sv. 27, pozn., str. 86—90. První překlad pěti Puškinových epigramů do češtiny, otištěný v Lumíru r. 1873, str. 363—364, byl uveřejněn bez jakéhokoli komentáře.
- 11 František Táborský, *Nevydaný Puškin*, Národní listy 14. 5. 1922, č. 131, str. 13. Vzdělávací příloha. — Referát o knize *Неизданный Пушкин. Собрание А. Ф. Онегина. Труды Пушкинского дома при Российской АН, Атеней, Петербург 1922*, 235 с.
- 12 Tento zajímavý dokument se rovněž zachoval v pozůstalosti Táborského. Jedná se o pohlednici, vydanou k Puškinovu stému výročí jeho narození. Na titulní straně je ilustrace k Puškinově *Pohádce o caru Saltánovi*, jež má zřejmou souvislost s obsahem lístku, jímž Oněgin děkuje pravděpodobně za český překlad této pohádky od Františka Táborského v bibliofilském vydání z r. 1910, které mu Táborský asi poslal. Lístek je z 22. 4. 1922 a je na něm uvedena celá Oněginova adresa: Paris V, III, rue de Marignon 25. Jeho znění je velmi stručné a výstižné: «Как чудесно переведено! Как прекрасно издано! Какая любезная идея присылки, за что весьма благодарен.» A. Oneguine.
- 13 František Táborský, *Mladý Puškin*, Národní listy 7. 6. 1925, č. 156, str. 11—12. Vzdělávací příloha.
- 14 Báseň *Городок* Táborský omylem datuje rokem 1814.
- 15 Srov.: Декабрист И. И. Пущин, *Записки о Пушкине и Письма из Сибири*, Москва 1925, с. 105—107.
- 16 F. T., *Úvod*. A. S. Puškin, *Pohádky*, přel. František Táborský, Sborník světové poesie sv. 160, J. Otto, Praha 1930, str. 5—11.
- 17 František Táborský, *Veršovaný překlad Puškinových pohádek*, Světozor 30, 1929—1930, 1. díl, příloha č. 17.
- 18 Datace přejímá ze studie: Н. А. Саввин, *Болдино и А. С. Пушкин*, Нижний Новгород 1929.
- 19 Jan Máchal, *Slovanské literatury*, d. II., Matice česká, Praha 1925, str. 217. — Frank Wollman, *Slovesnost Slovanů*, Vesmír, Praha 1928, str. 107.
- 20 Byla to první pohádka, kterou Táborský přeložil. Vydal ji celkem pětikrát — časopisecky v Květech 1909, knižně r. 1910, 1920, 1927 a 1930.
- 21 Táborský měl sice svého předchůdce v Antonínu Růžicovi, který vydal r. 1904 ve Velkém Meziříčí sborník *Seďmero pohádek*, obsahující i pět Puškinových pohádek. Byl to však pouze prozaický převod bez jakýchkoli uměleckých aspirací.
- 22 František Táborský, *Puškinův program a odkaz*, Národní listy 4. 6. 1930, č. 153, str. 1—2. Rukopis tohoto článku pod názvem *Puškinův den* je uložen v Literárním oddělení Moravského muzea v Brně. Od tištěné podoby se liší podrobnějším komentářem velkého ohlasu, který vyvolalo ve Francii, v ostatní Evropě i v Americe polské povstání r. 1830.

- 23 O náplni *Dne ruské literatury*, jejímž organizátorem byla Česko-ruská jednota v čele s Jiřím Polívkou, dočteme se např. v propagačním článku *Ke dni ruské kultury. K 8. červnu*, Národní listy 2. 6. 1929, str. 3.
- 24 Сборник Русского института в Праге, I, Praha 1929, 482 s. 2. díl tohoto sborníku, jehož se ovšem zmíněný článek Táborského netýká, vyšel tamtéž r. 1931, 190 str. — Русский институт в Праге, Пушкинский сборник, Praha 1929, 302 s.
- 25 В. А. Францев, Пушкин и Польское восстание 1830—1831 г. Опыт исторического комментария к стихотворениям «Клеветникам России» и «Бородинская годовщина». Пушкинский сборник, с. 65—208.
- 26 František Táborský, *Památce Adama Mickiewicze (1798—1898)*, Čas 15, 1898, str. 420—422.
- 27 Srov.: A. S. Puškin a Mickiewicz, Slovanský sborník III, 1884, str. 503—505. Tento článek je dnes již v mnoha směrech zastaralý. Populární výklad o životě a díle obou básníků podává Emil Fait v článku *Adam Mickiewicz a Alexandr Puškin, největší básníci slovanskí*. Program Městské střední školy v Praze 1886. Vyšlo také vlastním nákladem, Praha 1886, 36 str. Jen letmo se dotýká vztahu obou básníků T. G. Masaryk ve *Slovanských studiích*, Naše doba 1894, str. 658. Ve prospěch Puškina, ostře odsouzeného polským badatelem Józefem Tretiakem v knize *Studium polemiczne*, Kraków 1900, str. 80, vyslovuje se Jiří Polívka v recenzi: *Miedziany jeździec Puszkina*, Slovanský přehled 2, 1899—1900, str. 488—489. Přehled české i zahraniční Puškiniany vytvořil Josef Karásek v článku *Puškiniana. Příspěvek k poznání Mickiewicze a Puškina*. Česká revue 3, 1899—1900, str. 471—476, str. 602—609.
- 28 Srov. například Włodzimierz Spasowicz, *Mickiewicz i Puszkín*, Pamětník Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza, Lwów 1887, str. 27—28. — Józef Tretiak, *Ślady wpływu Mickiewicza w poezji Puszkina*, Pamětník Akademii Umiejętności, t. 7, Kraków 1899, 49 str. — Józef Tretiak, *Mickiewicz i Puszkín jako bajroniści*, Ateneum 1899, t. 2, str. 267—287. — Týž, *Mickiewicz and Pushkin*, Warsaw 1906. — Julian Krzyżanowski, *Mickiewicz and Pushkin*, The Slavonic Review 6, 1927—1928, č. 18, str. 634—645. — Wacław Lednicki, *Pushkin, Tyu-tschev, Mickiewicz and the Decembrists. Legend and Facts*, The Slavonic and East European Review 29, 1951, June, č. 73, str. 375—401. — Nejnověji viz Karel Krejčí, *Heroikomika v básnictví Slovanů*, ČSAV, Praha 1964.
- 29 *Veliké vzkříšení. K stému výročí smrti Alexandra Sergejeviče Puškina*, Radhošť 1936, 41 str. Úvod na str. 11 podepsán šifrou F. T.
- 30 *Věčný Puškin 1837—1937*, Praha 1937. Příspěvek Táborského viz str. 65—66.
- 31 Dopis je psán strojem a na jedné straně listu formátu A4. Pozůstalost Františka Táborského.
- 32 *Věčný Puškin*, str. 66.
- 33 *Puškin v českém výtvarném umění*. Napsal František Táborský, Hollar XIII, 1937, č. 2, str. 105—113.
- 34 Nezmiňuje se o tom ani Josef Jirásek v knize *Rusko a my*. Vesmír, Praha 1929, ani Helena Procházková ve stati *Po stopách Puškinových do let šedesátých. Puškin u nás*, Orbis, Praha 1949, str. 152—261.
- 35 Srov. citovanou studii Heleny Procházkové.
- 36 F. T., *Nach 121 Jahren erschien gedruckt Puškíns Gedicht „Der Schatten Von-Viztns“*, Prager Presse 17. 1. 1937, str. 10.
- 37 Тень Фон-Визина. Комментарий Л. Б. Модзалевского, Пушкин. Временник пушкинской комиссии 1, АН СССР, Москва—Ленинград 1936, с. 3—25. Určitá fakta mohl načerpat i z článku: Л. Б. Модзалевский, «Тень Фонвизина», неизданная сатирическая поэма Пушкина, отištěného před vydáním celé básně ve sborníku Литературное наследство 16—18, Москва 1934, с. 815—824. I tuto knihu Táborský vlastnil.
- 38 František Táborský, *Puškin und Havlíček*, Prager Presse 7. 2. 1937, str. 10.
- 39 František Táborský, *Havlíček a Bürger*, Listy filologické 45, 1918, str. 282—285. Týž, *Havlíček, Nestor a Bürger*, Národní listy 6. 11. 1921, str. 305. Vzdělávací příloha.
- 40 Český čtenář 8, sv. 5, Praha 1916, str. 87.

- ⁴¹ Srov.: Prokop Miroslav Haškovec, *Havlíček a Nestor*, Středa 2, 1913, č. 3, 19. 2., str. 65—71. — Jaromír Bělič, *Karel Havlíček Borovský a Slovanstvo*, M. Stejskal, Praha 1947, str. 93—95.
- ⁴² František Táborský, *Havlíček a Bürger*, str. 285. — Ve dvacátých letech se Táborský k Havlíčkovi vrací ještě jednou ve dvou příspěvcích v Českém časopise historickém, věnovaných jeho politické satíře. V článku *Neznámé politické písně Havlíčkovy* (Zvláštní otisk z ČČH 33, Praha 1927, 28 str.) se snaží dokázat, že politické písně, obsažené ve dvousvazkovém Zpěvníku slovanském, vydaném r. 1848 ve Vídni, jsou dílem K. Havlíčka, jehož charakterizuje jako autora typu Rabelaise a Gogola. S tímto článkem polemizoval v Národním osvobození Karel J. Obrátil (*Neznámé politické písně Havlíčkovy*, Národní osvobození 6, 6. 1. 1929), jemuž se důkazy Táborského nezdály dosti přesvědčivé. Táborský mu na jeho výhrady odpověděl článkem *Ještě neznámé politické písně Havlíčkovy* (ČČH 35, 1929, str. 133—136), v němž se snaží dokázat oprávněnost své premissy. Důkazy Táborského však nebyly českou literární historií akceptovány (srov. vydavatelské poznámky Miloslava Novotného k Havlíčkovým *Knihám veršů*, 2. vyd. SNKLHU, Praha 1935, str. 378).
- ⁴³ Srov. Josef Jirásek, *Rusko a my. Studie vztahů československo-ruských od počátku 19. století do r. 1867*, Vesmír, Praha 1929, str. 247—289. — Srov. také Jaromír Bělič, *Karel Havlíček Borovský a Slovanstvo*, hlavně kap. 2. *Havlíčkovo poznání Slovanů*, str. 27—82.
- ⁴⁴ Srov. např. Helena Procházková, *Po stopách Puškinových do let šedesátých*, str. 177—182.
- ⁴⁵ Srov. známý Havlíčkův výrok z dopisu Zapovi ze 24. října 1843, v němž se přiznává, že zná dosud jen Gogola a o všech ostatních ruských spisovatelích včetně Puškina tvrdí, že „... jsou jenom tak řka: Imitatorum pecus“. Viz Helena Procházková, tamtéž, str. 177—178. Srov. také: Jaromír Bělič, *K. Havlíček Borovský a Slovanstvo*, str. 48.
- ⁴⁶ Srov. Josef Jirásek, *Rusko a my*, str. 250—289. Ještě podrobněji viz Jaromír Bělič, tamtéž, str. 50—61.
- ⁴⁷ Srov. Helena Procházková, *Po stopách Puškinových*, str. 177—182. Táž, *Puškin v české literatuře*, Výstava Puškin 1799—1949, Praha 1949. — Юлиус Доланский, *Пушкин в истории чешской культуры*, Пушкин. Исследования и материалы т. 2, АН СССР, Москва—Ленинград 1958, с. 424—425. — Юлиус Доланский, *Пушкин и чешская культура*, Славяне 1957, с. 46—51. — Тůž, *Puškin v české kultuře*, Praha—Moskva 1949, str. 172—177. — S některými malými změnami zařadil Julius Dolanský tuto stať pod názvem *Puškin v české kultuře* do své knihy *Mistři ruského realismu u nás*, Svět sovětů, Praha 1960, str. 55—69.
- ⁴⁸ А. А. Уманцев, *Пушкинские веяния в чешской литературе*. Nákladem vlastním, Praha 1937, str. 8—9.
- ⁴⁹ *Puškin pěvec svobody*. Napsal František Táborský, ČAVU, Praha 1937, 141 str.
- ⁵⁰ Tamtéž, str. 93.
- ⁵¹ František Táborský, *Puškin pěvec svobody*, Lumír 1936, str. 2 (prosinec), str. 73—77, č. 3 (leden 1937), str. 137—144.
- ⁵² Takto hodnotil studii Táborského také Antonín Grund ve své stati *Setkání Františka Táborského s Puškinem*.
- ⁵³ Úryvek rukopisu ličící Puškinův odjezd z Petrohradu jsem našla v knize Литературное наследство 16—18, Москва 1934, založený ve stati: П. Попов, *Пушкин в работе над историей Петра I*, с. 467—512, již Táborský rovněž použil ve své knize.
- ⁵⁴ *Puškin pěvec svobody*, str. 39.
- ⁵⁵ Tamtéž, str. 46.
- ⁵⁶ Srov.: Письма К. Рылеева к Пушкину, Полярная звезда, London 1861, str. 33—40. Táborský si ve svém exempláři, který se zachoval v jeho knihovně, zatrchoval místa, která překládal pro svou studii.
- ⁵⁷ Srov.: Б. С. Мейлах, *Пушкин и его эпоха*, Художественная литература, Москва 1958, 694 с., *Легенда о Лице и действительность*, с. 9—59. — Б. С. Мейлах, *Пушкин-лицейст и оппозиционное движение преддекабристского периода. Пушкин и Отечественная война*

- 1812 г., Пушкин. Итоги и проблемы изучения, Коллективная монография под ред. Б. П. Голещкого, Н. В. Измайлова, Б. С. Мейлаха, Наука, Москва—Ленинград 1966, с. 158—167.
- 58 Jde o epigram: *Всю жизнь провел в дороге и умер в Таганроге.*
- Puškinovo autorství tohoto epigramu není plně prokázáno, proto nebývá zařazován do Puškinových spisů. Táborskému se pro jeho lapidárnost a výstižnost zdála jeho autentičnost velmi pravděpodobná.
- 59 *Puškin pěvec svobody*, str. 67.
- 60 Jedná se o tři epigramy na Alexandra I. a tři proti carům vůbec, jež Táborský cituje ve svém překladu podle populárního sborníku *Книжал, Молодая гвардия, Москва—Ленинград 1927*. Nejsou zařazeny ani v dosavadním nejúplnějším vydání Puškinových spisů pod redakcí M. Gorkého, D. D. Blagého aj. z r. 1937—1949.
- 61 *Песни русских поэтов*. (18 — 1 половина 19 в.) Ред. З. Н. Розанова, Ленинград 1936, с. 175—177.
- 62 М. В. Нечкина, *Новое о Пушкине и декабристах*. Литературное наследство, т. 58, Пушкин, Лермонтов, Гоголь, АН СССР, Москва 1952, с. 155—166.
- 63 В. Е. Вацуро, Б. С. Мейлах, *Пушкин и деятельность тайных обществ*. Пушкин. Итоги и проблемы изучения, с. 168—197.
- 64 К. Ф. Рылеев, *Бásně*, přeložil Hynek J. Mejsnar, Všeobecná knihovna, Praha 1875. Mejsnar přeložil svůj výbor po prvním ruském vydání Rylejevových spisů pod red. P. A. Jefremova z r. 1872. — Vzhledem k tomu, že Táborský sledoval pozorně ruskou literaturu již za olomouckých studií, je možné, že se s Mejsnarovým výborem seznámil už v té době. Je však málo pravděpodobné, že by unikla jeho pozornosti později, kdy se stal profesorem Vyšší dívčí školy v Praze, kde působil i H. Mejsnar jako klasický filolog a ruštinář v letech 1885—1895 (srov. Půlstoletí Vyšší dívčí školy hl. města Prahy 1863—1913) a byl tedy po celou dobu kolegou Táborského.
- 65 Některé básně Mejsnar otiskoval časopisecky v letech 1874—1886. O Mejsnarových překladech Rylejeva viz podrobněji: Mečislav Krhoun, *K překladům K. F. Rylejeva do češtiny*, SPFFBU 1966, D 13, str. 101—108.
- 66 Viz rukopisná bibliografie Ústavu jazyků a literatur v Praze. František Táborský přeložil pro svou monografii úryvky některých Rylejevových veršů, poslední strofu z básně *Alexandr I.* a tyto básně: *Car náš — Němec pruský; Vyšel kovář už; Ach, kde ostrovy ty; Pověz, pověz nám pak; Nadšení pro svobodu hrdou; Občan; Mně žalář ctí, ne hanbou, prosím*, str. 66—67, 69, 70, 72, 81.
- 67 Viz tamtéž. František Táborský, *Puškin pěvec svobody*, úryvky z veršů P. A. Vjazemského, *Ruský bůh*, str. 73—74.
- 68 Viz tamtéž. František Táborský, *Puškin pěvec svobody*, úryvky z veršů N. M. Jazykova, *Elegie*, str. 72.
- 69 Viz tamtéž. František Táborský, *Puškin pěvec svobody*, úryvky z veršů A. I. Odjevského, *Odpověď Puškinu ze Sibiře*, str. 79—80.
- 70 *Puškin pěvec svobody*, str. 70.
- 71 Srov. Пушкин и общественно-литературное движение в период последекабрьской реакции, Пушкин, с. 201. Referát N. V. Izmajlova o nově nalezeném autografu Puškinovy stati *О народном воспитании*, srov. zprávu O. A. Пини, Пленарное заседание пушкинской комиссии АН СССР, Известия АН СССР, ЛиЯ, 1966, т. 25, вып. 3, с. 276—278.
- 72 Srov. Boh. Kl. (Knoesl), *Františka Táborského „Puškin pěvec svobody“*, Lumír 63, 1937, str. 337—338.
- 73 František Táborský, SSSR. 1917—1937. Poprvé byla otištěna ve sborníku Československo Sovětskému svazu k 20. výročí, vydaném Společností pro kulturní a hospodářské styky s SSSR, Praha 1937, str. 76. — Poté v básnické sbírce *Můj breviář*, Vesmír, Praha 1938, str. 76—77.
- 74 Dops je ze dne 15. ledna 1938.
- 75 Slawische Rundschau 9, 1937, str. 273.
- 76 František Táborský, *Puškin pěvec svobody*, Filosofická revue 9, 1937, str. 140—141.

- 77 František Táborský, *Puškin pěvec svobody*, Hlídka 54, 1937, č. 6, str. 221—222.
- 78 Zdeněk Nejedlý, *František Táborský, Puškin pěvec svobody*, Praha—Moskva 2, 1937, č. 2. Knižně: *Boje o nové Rusko*, SNPL, Praha 1953, str. 411—415.
- 79 A. S. Puškin, *Výbor menších básní*, přel. Eliška Krásnohorská, Sborník světové poesie sv. 27, J. Otto, Praha [bez data]. Poznámky str. 86.
- 80 Srov. Danuše Kšicová, *M. J. Lermontov v české literární kritice 19. století a první třetiny 20. století*, Slavia 33, 1964, č. 2, str. 268—294, hlavně str. 271, 286—288.
- 81 Srov. A. S. Puškin. *Jeho život a literární činnost*. K stoleté výroční památce narození napsal Augustín Vrzal. [Zvláštní otisk z Hlídky r. 1899.] Nákladem vlastním, Brno 1899, 16 str. Mnohem objektivněji se Vrzal vyslovil ve své Historii literatury ruské 19. století, d. I., J. F. Šašek, Velké Meziříčí 1893, str. 649—682.
- 82 Jan Máchal, *Slovanské literatury*, d. 2., str. 218.
- 83 Josef Hostovský, *Puškin pod tajným policejním dohledem*. Tragika v životě a díle ruských spisovatelů, Paprsek sv. 2, Pardubice 1925, str. 182—193.
- 84 Především z práce: Б. Л. Модзалевский, *Пушкин под тайным надзором*, Петербург 1922.
- 85 4. 6. 1934 uznala Československá vláda jako jedna z posledních v Evropě Sovětský svaz. 16. 5. 1935 byla uzavřena spojenecká smlouva mezi ČSR a SSSR pro případ válečného nebezpečí, vázaná na vojenskou pomoc Francie.
- 86 Vlasák, Puškinovy politické ideály, *Tvorba* 12, 1937, str. 103. — N. Rostov, Puškin a ochranka, přel. Jarmila W., *Tvorba* 11, 1936, str. 806—807. Článek o pronásledování pokrokových ruských puškinských badatelů při stém jubileu Puškinova narození r. 1899.
- 87 Celé 37. č. Prahy—Moskvy z 10. 2. 1937 je věnováno Puškinově památce, včetně úryvku z projevu presidenta Edvarda Beneše, který otiskly *Izvěstije*. Dále sem přispěli: Zdeněk Nejedlý, Jiří Horák, Josef Hora, E. F. Burian. — Žádný z těchto článků si však nevšímá Puškinovy politické satiry. — O nových sovětských pracích o Puškinovi referuje Evžen Ljacký v Dodatcích Ottova slovníku naučného, Praha 1938, d. 2, č. 1, str. 282—285.

STUDIEN VON FRANTIŠEK TÁBORSKÝ ÜBER PUSCHKIN

Die literaturhistorischen Arbeiten von František Táborský über A. S. Puschkín bilden den bedeutungsvollsten Teil seines Schaffens, das er der russischen Literatur widmete. Sie entstanden im Verlaufe von nahezu 50 Jahren von der ersten Rezension der Übersetzung von Eugen Oněgin durch Jung im Jahre 1892 bis zur anlässlich der 100. Wiederkehr von des Dichters Tod von der Tschechischen Akademie der Wissenschaft und Kunst herausgegebenen bedeutungsvollen Monographie.

Die Mehrzahl der Studien Táborský's ist der politischen Satire Puschkíns gewidmet. Als Epigrammatiker wurde Puschkín bereits vor dem ersten Weltkrieg vorgestellt, wobei Táborský an unsere erste Propagandistin von Puschkíns politischer und reflektierender Lyrik, E. Krásnohorská anknüpfte. In den zwanziger Jahren lehnte er sich mit seinen in den *Národní listy* abgedruckten Artikeln an die neue sowjetische Fachliteratur an, die er in seiner Bücherei angesammelt hatte, welche einen der wertvollsten Komplexe der Literatur Puschkíns auf dem Gebiete der Republik bildet.

Táborský schrieb über Puschkíns Jugendwerk, das er mit der vorangegangenen Entwicklung der russischen Literatur, insbesondere mit Radiščev verband. Er achtete auch auf die Beziehungen Puschkíns zu Mickiewicz, die er noch im Geiste des wiedererweckten Panslawismus als Beweis für die Möglichkeit Idealer zwischenlawischer und besonders einer russisch-polnischen Gegenseitigkeit auffasste.

Zu seinen Übersetzungen von Puschkíns Märchen schrieb Táborský eine Einleitung, die er in überwiegendem Masse einer Analyse der „Märchen über den Zaren Saltan“ widmet.

Zum Kreise vergleichender Themen gehören auch die dem Schaffen von Karl Havlíček Borovský gewidmeten Beiträge. Obgleich nicht als erster unter uns, macht Táborský

auf die Zusammenhänge von der „Taufe des hl. Vladimír“ mit dem Werke von Aug. Bürger, mit der Chronik von Nestor und mit dem Fragment von Puschkins satirischem Poem Bova aufmerksam. Als erster bemerkt Táborský die Zusammenhänge zwischen Puschkins satirischem Wiegenlied „Märchen“ (Noël) mit Havlíčeks Satire „Stadion als Erzieherin“ und als erster von uns beschreibt er auch das Echo, das Puschkin in der tschechischen bildenden Kunst hervorgerufen hat.

Die Krönung des Lebenswerkes von Táborský bildet seine Publikation „Puschkin, der Sänger der Freiheit“. In 6 Kapiteln seiner Monographie, mit reich illustrierten Übersetzungen von Gedichten, nicht nur Puschkins, sondern auch des fortschrittlich orientierten Schaffens seiner Vorgänger und Zeitgenossen, schildert Táborský des Dichters Lebensschicksale, die er mit der Analyse seines Werkes verbindet. Auch bei dieser Gelegenheit zielt er vor Allem auf Puschkins politisch gebundenes Schaffen ab. Besonderes Augenmerk widmete Táborský der Schilderung der dekabristischen Bewegung von deren konspirativen Anfängen bis zum offenen Auftreten des aufrührerischen Adels. Zu den Vorzügen der Arbeit gehört der Umstand, dass der Autor den revolutionären Geist Puschkins nicht überschätzt, während einige Urteile hierüber vereinfacht ausklingen. Zu Táborský's Zeiten war seine Monographie Puschkins ein der Veranlassung und der Konzeption nach neues Werk, da der politischen Lyrik und Satire Puschkins bis dahin nur wenig Aufmerksamkeit gewidmet worden war. Bis auf den heutigen Tag verbleibt diese Publikation als die einzige in Buchform herausgebrachte Monographie über Puschkin. Wegen ihrer stofflichen Fundierung und flüssiger Schreibart verliert sie auch in der Jetztzeit nicht ihre grosse Anziehungskraft.

Übersetzt von J. Hild